

Prepotovala svet kot še

Pred sto leti je Alma Karlin začela svoje osem let trajajoče potovanje obkrožila svet, sreče pa ji ni prineslo

Zvezdana Bercko

Rada bi prepotovala svet kot še nobena ženska pred menoj, je zapisala Alma Karlin. In to ji je uspelo, so si danes edini raziskovalci njenega življenja. Pred natančno sto leti, 24. novembra 1919, je odšla na pot, ki je trajala osem let. Res ni bila prva ženska, ki je prepotovala svet, a nobena pred njo ni potovala na tak način - tako dolgo, povsem sama in se na poti preživljala z lastnim delom.

Danes, ko mineva tudi okroglih 130 let od njenega rojstva, Almo Karlin ves svet uvršča med največje popotnike vseh časov. V Sloveniji njeno ime najdemo v šolskih učbenikih, upodobljena je na poštni znamki, njena literarna dela so številnim v navdih, organizirane so razstave o njenem življenju in potovanju. A ni bilo vedno tako. Ne samo decembra 1927, ko se je vrnila v domače Celje in so zagorelo in utrujeno popotnico z dvema kovčkoma in kopjema iz Nove Gvineje v rokah namesto ovacij, ki jih je pričakovala, pričakali le začuden pogledi. V Nemčiji in še kje po svetu je postala zvezdnica, Nemci so jo leta 1931 uvrstili na koledar kot eno najbolj vplivnih ustvarjalk tistega časa, doma pa se zanjo ni zmenil nihče. Pozneje se je zaradi odkritega nasprotovanja nacionalsocializmu in nato še komunizmu znašla v strahoviti revščini, povojna oblast ji je, tako kot pred tem že nacisti, zaplenila premoženje. Za dolga desetletja je ostala pozabljena.

Znanje kot pot v svobodo

Alma Karlin se je rodila 12. oktobra 1889 v Celju očetu Jakobu, majorju avstro-ogrske vojske, in materi Vilibardi, učiteljici. Slovenskim staršem torej, ki pa so jo, kot je bilo takrat v meščanskih krogih običajno, vzgajali v nemščini, saj so tudi doma govorili nemško. V prvih letih življenja je Almo vzgajal pravzaprav oče, saj je mati še naprej delala kot učiteljica. Oče pa je ni pripravljala na bodočo vlogo gospodinje, žene in mame, ampak jo je vzgajal kot dečka, razširil ji je obzorja in ji vcepil prepričanje, da lahko v življenju doseže vse. Z očetom se je Alma razumela veliko bolje kot z mamo, ki se je zaradi lažje telesne prizadetosti celo sramovala.

Mlada Alma je že zgodaj ugotovila, da ji bo neodvisno življenje in osvoboditev izpod ozkih meščanskih moralnih norm omogočilo le znanje, ki ga bo mogoče unovčiti. Čeprav je formalno končala le osnovno šolo, pa si je z neformalnim izobraževanjem pridobila zelo široko znanje na različnih področjih, predvsem znanje jezikov, obvladala jih je kar deset.

V Celju je odprla jezikovno šolo, a je doživela le zgražanje. Zato je raje odšla v London, kjer je spoznala številne Azijce in ti so ji približali vzhodne kulture, ki so jo prav uročile. Takrat se je odločila, da bo odpotovala na Japonsko in o tem napisala knjigo. Kot v monografiji Kolumbova hči piše Barbara Trnovec, kustosinja celjskega muzeja, ki že dolgo

raziskuje življenje Alme Karlin, so jo gnali raziskovalni duh, želja po učenju in posredovanju znanja tistim, ki sami niso mogli potovati, ter želja po uveljavitvi v družbi, saj si je s pisanjem nameravala utreti pot k slavi. Želela pa si je tudi materinega priznanja. "Potem boš končno imela razlog, da boš ponosna name," je rekla materi na predvečer odhoda. Naslednji dan, 24. novembra 1919, je, stara 30 let kot moderen Kolumb, njen vzornik, šla odkrivat svet.

Osem let na poti

Sicer ne naravnost na Japonsko, kot je nameravala, ampak najprej v Peru, od tam pa v Panamo, kjer je nekaj časa delala kot prevajalka za upravo Panamskega prekopa. Sledila je pot v ZDA, v San Francisco in nato na Havaje, kjer je ostala več kot pol leta.

V začetku junija 1922, po dveh letih in pol potovanja, je končno prispela na Japonsko. Tam je preživela celo leto, spoznavala japonsko kulturo in tamkajšnji način življenja. V naslednjem letu je obiskala Korejo, Kitajsko, Tajvan, nato še Filipine, Borneo, Avstralijo in Novo Zelandijo, več kot štiri mesece je preživela na otokih današnjega Fidžija. Leto 1925 je bilo najtežje leto njenega potovanja, na pacifiških otokih možnosti za zaslužek ni bilo, spopadala se je s hudim pomanjkanjem pa še zbolela je za malarijo. Šele v Singapurju je leta 1926 spet dobila delo, kar ji je omogočilo nadaljevanje poti v Indijo in današnji Pakistan. Zdravje se ji je spet poslabšalo, poleg tega so jo domov klicala pisma umirajoče matere. 28. decembra 1927 se je

Alma Karlin z ljubljeno eriko, pisalnim strojem, od katerega se nikoli ni

vrnila v Celje, kjer je bila spet razočarana. "Ali sem bila zato osem let na študijskem potovanju okoli sveta, da sem se zdaj vrnila sem?! Bilo je, kot da bi se kdo odpeljal na luno in prinesel nazaj kamen, ki ga lahko najde ob vsaki reki," je zapisala.

Brezčasna, vedno aktualna

Svoja najpomembnejša dela - potopise, romane in etnološka dela, je Alma Karlin izdala v prvem desetletju po vrnitvi s poti. Do

leta 1937 so pri različnih založbah v Nemčiji, Angliji, na Finskem in v Švici izdali 22 njenih knjig. Tri med njimi v nakladi po 80.000 izvodov. Pisala je v nemščini, nekatere članke je pisala v angleščini. Celotni njen opus po do sedaj zbranih podatkih obsega 24 objavljenih knjig, več kot 40 proznih del, novel, črtic, člankov, pesmi, notnih zapisov in risb. S svojim književnim delovanjem je prevzela tudi švedsko pisateljico in Nobelovo nagrajenko Selmo Lagerlöf, ki je Karlinovo

Azija me je povsem uročila

V Pokrajinskem muzeju Celje so ob 130. obletnici rojstva Alme M. Karlin in 100. obletnici njenega odhoda na osem let dolgo pot okrog sveta odprli razstavo z naslovom Azija me je povsem uročila. Na ogled je več kot 100 predmetov iz vzhodne Azije, ki jih je Karlinova zbrala na najsrečnejšem delu svojega potovanja.

Razstavljen je tudi skrivnostni kipec Li Tieguaija, ki ga je popotnica večino potovanja okoli sveta nosila s seboj, mu pripisovala nadnaravne moči in mu posvetila roman Der Goetze (Malik). Kipec je dolgo veljal za izgubljenega, je povedala Barbara Trnovec, ki ga je odkrila v azijski zbirki, kamor je pomotoma zašel.

Junija prihodnje leto bo Pokrajinski muzej Celje v sodelovanju z Umetnostnozgodovinskim muzejem Dunaja razstavo, posvečeno Almi M. Karlin, postavil na Dunaju.

nobena

anje, med katerim je

ila. Sled za njim se je izgubila v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. ▲

predlagala za Nobelovo nagrado za književnost za delo *Laterna smrti*. Ampak v slovenščini smo prvi prevod kakega njenega dela, *Samotno potovanje*, dobili šele leta 1969, pa še to zelo okrnjeno.

Številne njene knjige je ilustrirala Thea Schreiber-Gammel, hčerka pastora iz severne Nemčije, s katero sta se spoznali v tridesetih letih. Thea, ki jo je Alma imenovala sestrška duša, se je kmalu preselila v Celje, skupaj sta živeli do Almine smrti 14. januarja 1950.

"Alma je bila pred svojim časom. Na svoji poti je presegla vse mogoče meje, presegla je meje telesnih omejitev, meje svojega spola, meje družbenega sloja, ki mu je pripadala, meje svoje konstruirane nacionalne identitete, meje fizičnih razdalj, presegla je tudi meje duha časa," o njej piše Barbara Trnovec. "Ko na njene poglede in vrednote, ki nam jih posreduje s svojim življenjem in delom, pogledamo danes, ugotovimo, da so izjemno aktualni, v resnici brezčasni."

MED MITOM IN RESNIČNOSTJO

1. Alma Karlin ni bila navdušena le nad azijsko kulturo, ampak tudi nad Azijci. V Londonu se je zaročila s Kitajcem Xu Jonglunom, ki ga je pripeljala tudi v Celje, a do poroke potem ni prišlo, pozneje na potovanju se je zaljubila v Japonca, gospoda I.
2. Ves čas potovanja je s seboj nosila pisalni stroj, ki mu je dala ime erika.
3. "Nemci so me zavrnil, Slovenci me nikoli ne bodo sprejeli. Sem človek brez domovine," je zapisala o svoji nacionalni identiteti.
4. Osrednja knjižnica Celje je izdala prvo slikanico o Almi Karlin avtoric Mojiceje Podgoršek in Polone Kosec.
5. V hiški v Pečovniku, kjer je Alma skupaj s Theo Gammelom preživela zadnja leta svojega življenja, je od maja do septembra na ogled razstava *Samotno potovanje Alme M. Karlin*.